

ОРЕЛ А.О.

слухач аспірантури
(Міжрегіональна Академія управління
персоналом)

УДК 342.9:316.647.82

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2023.6.85>

АДМІНІСТРАТИВНО-ЮРИСДИКЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА ПРОТИДІЇ ДИСКРИМІНАЦІЇ ЗА ОЗНАКОЮ ГЕНДЕРНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

У статті розкрито, що адміністративно-юрисдикційна діяльність як складова протидії дискримінації за ознакою гендерної ідентичності – це сукупність процесуальних та організаційних заходів, що здійснюються уповноваженими органами публічної адміністрації щодо розгляду та вирішення спорів, скарг та заяв у сфері забезпечення рівності прав, а також реалізацію механізмів адміністративного контролю за дотриманням законодавства з метою захисту прав і свобод осіб, попередження та припинення дискримінаційних дій, а також притягнення до відповідальності винних осіб у рамках адміністративно-правового примусу.

Виділено особливості адміністративно-юрисдикційної діяльності як складової протидії дискримінації за ознакою гендерної ідентичності: – нормативно-правова основа діяльності; – спрямованість на запобігання та протидію дискримінації; – наявність правозахисної функції; – ефективність діяльності залежить від якості використання інтегративного підходу, тобто поєднання адміністративно-правового впливу з різними соціальними, психологічними чи освітніми заходами; – підвідомчість суб'єктів адміністративно-юрисдикційної діяльності; – державно-владний характер; – індивідуальний підхід до здійснення адміністративно-юрисдикційної діяльності; – процесуальне забезпечення адміністративно-юрисдикційної діяльності; – строковість адміністративно-юрисдикційної діяльності; – наявність контролю у сфері здійснення та забезпечення адміністративно-юрисдикційної діяльності.

Зазначено, що адміністративно-юрисдикційна діяльність виконує функцію гарантування рівності прав усіх осіб незалежно від гендерної ідентичності, та спрямована на виявлення фактів дискримінації, прийняття юридично зобов'язуючих рішень щодо порушників та відновлення порушених прав постраждалих осіб, що є важливим компонентом правового забезпечення соціальної справедливості. Адміністративно-юрисдикційна діяльність здійснюється через чітко визначену систему органів публічної адміністрації та їх посадових осіб, які діють відповідно до законодавства України. Визначено, що здійснення адміністративно-юрисдикційної діяльності вимагає взаємодії між судами, органами виконавчої влади, правоохоронними органами та, інколи, омбудсменом.

Ключові слова: адміністративна юрисдикція, адміністративне законодавство, адміністративне регулювання, адміністративні правовідносини, адміністративні процедури, боротьба, гендер, дискримінація, запобігання, ідентичність.

Orel A.O. Administrative and jurisdictional activities as a component of combating discrimination on the basis of gender identity

The article reveals that administrative-jurisdictional activity as a component of combating discrimination based on gender identity is a set of procedural

and organizational measures carried out by authorized bodies of public administration regarding consideration and resolution of disputes, complaints and statements in the field of ensuring equal rights, as well as the implementation of mechanisms administrative control over compliance with legislation for the purpose of protecting the rights and freedoms of individuals, preventing and stopping discriminatory actions, as well as prosecution guilty persons within the framework of administrative and legal coercion.

Features of administrative-jurisdictional activity as a component of combating discrimination on the basis of gender identity are highlighted: – regulatory and legal basis of activity; – focus on preventing and combating discrimination; – existence of a human rights function; – the effectiveness of the activity depends on the quality of the use of the integrative approach, i.e. the combination of administrative and legal influence with various social, psychological or educational measures; – sub-department of subjects of administrative and jurisdictional activity; – state-authority character; – an individual approach to the implementation of administrative and jurisdictional activities; – procedural support of administrative and jurisdictional activities; – timeliness of administrative and jurisdictional activities; – presence of control in the field of implementation and provision of administrative and jurisdictional activities.

It is noted that administrative-jurisdictional activity performs the function of guaranteeing the equality of rights of all persons regardless of gender identity, and is aimed at identifying facts of discrimination, making legally binding decisions regarding violators and restoring the violated rights of victims, which is an important component of the legal provision of social justice. Administrative-jurisdictional activity is carried out through a clearly defined system of public administration bodies and their officials, who act in accordance with the legislation of Ukraine. It was determined that the implementation of administrative-jurisdictional activities requires interaction between courts, executive authorities, law enforcement agencies and, sometimes, the ombudsman.

Key words: *administrative jurisdiction, administrative legislation, administrative regulation, administrative legal relations, administrative procedures, struggle, gender, discrimination, prevention, identity.*

Актуальність теми. Україна ратифікувала низку міжнародних документів, спрямованих на боротьбу з дискримінацією, зокрема, за ознакою гендерної ідентичності, при цьому, національне законодавство ще не повністю адаптоване до цих стандартів. Практичною проблемою виступає і є низький рівень правової культури серед українського населення та, навіть, публічних посадових осіб. Недостатня поінформованість суспільства про права та механізми їх захисту обмежує доступ постраждалих осіб до ефективного вирішення випадків дискримінації.

Дискримінація за гендерною ідентичністю часто має прихований або непрямий характер, що ускладнює її доведення в адміністративних процедурах. Відсутність належного правового інструментарію для збору та оцінки доказів створює суттєві труднощі у реалізації правосуддя. Також, існує недостатня координація між судами, органами публічної адміністрації, омбудсменом та громадськими організаціями, що призводить до неефективності заходів протидії дискримінації, та ускладнює реалізацію комплексного підходу до захисту прав постраждалих осіб.

У сучасних умовах посилення уваги до прав людини та гендерної рівності проблема протидії дискримінації за ознакою гендерної ідентичності стає надзвичайно актуальною, та безпосередньо пов'язана з необхідністю формування інклюзивного суспільства та виконання міжнародних зобов'язань України.

Одним із інструментів у контексті протидії дискримінації за гендерною ідентичністю є адміністративно-юрисдикційна діяльність, зміст якої у відповідній сфері потребує ґрунтовного наукового аналізу.

Огляд останніх досліджень. Спеціальними питаннями адміністративно-правового регулювання щодо запобігання та протидії дискримінації в Україні займалися такі науковці, як: О. Безпалова, А. Боровик, Н. Деревянко, А. Друзенко, О. Дрозд, А. Довгопол, В. Гончаров, Н. Грідіна, О. Кравченко, В. Лазарєв, Н. Лях, О. Перунова, А. Собакарь, Р. Шаповал, Г. Шевчук, О. Шевченко, В. Черненко, І. Федорович, Ю. Юринець та інші.

Однак, факти дискримінації в Україні є, на жаль, а відповідна протидія таким суспільно-негативним явищам здійснюється в площині адміністративно-правового регулювання, що обумовлює актуальність наукового виклику.

Мета статті полягає у тому, щоб розкрити зміст адміністративно-юрисдикційної діяльності як складової протидії дискримінації за ознакою гендерної ідентичності.

Виклад основних положень. Термін «юрисдикція» знаходить своє застосування в усіх галузях права, зокрема в міжнародному, адміністративному, кримінальному, господарському та цивільному праві. У кожній із цих сфер поняття «юрисдикція» має свої специфічні риси практичного використання, наприклад, у кримінальному судочинстві, адміністративно-юрисдикційній діяльності, господарських та цивільних процесах [2, с. 79–82].

Термін «адміністративно-юрисдикційна діяльність» зазвичай застосовується для визначення дій у межах групи адміністративних проваджень, що належать до правоохоронної функції адміністративного процесу. Предмет такої діяльності охоплює значно ширше коло питань, ніж адміністративна юрисдикція, включаючи справи, що розглядаються у рамках адміністративно-юрисдикційних (адміністративно-охоронних) проваджень, які є складовою адміністративного процесу. Адміністративна юрисдикція реалізується переважно через адміністративно-юрисдикційну діяльність, яка має процесуальну природу та пов'язана із застосуванням адміністративно-правового примусу [4, с. 52–56].

На думку О. Безпалової, адміністративна юрисдикція є особливим видом правозастосовної діяльності органів публічної адміністрації, уповноважених на законодавчому рівні вирішувати адміністративно-правові спори, справи про адміністративні правопорушення у визначеній законом адміністративно-процесуальній формі (без судового втручання) та накладати адміністративні стягнення [2, с. 79–82].

Отже, із загальнотеоретичних положень, можна сформулювати, що адміністративно-юрисдикційна діяльність як складова протидії дискримінації за ознакою гендерної ідентичності – це сукупність процесуальних та організаційних заходів, що здійснюються уповноваженими органами публічної адміністрації щодо розгляду та вирішення спорів, скарг та заяв у сфері забезпечення рівності прав, а також реалізацію механізмів адміністративного контролю за дотриманням законодавства з метою захисту прав і свобод осіб, попередження та припинення дискримінаційних дій, а також притягнення до відповідальності винних осіб у рамках адміністративно-правового примусу.

Характерною особливістю даної діяльності є те, що потреба в ній виникає під час спору про право або у разі виявлення порушення закріплених у законодавстві правил. Тобто обов'язковою умовою здійснення адміністративної юрисдикції є наявність факту вчинення адміністративного правопорушення або наявність спору про право. У зв'язку з цим О. Безпалова виокремлює основні функції адміністративної юрисдикції: охоронна, регулятивна та виховна. Основне призначення адміністративно-юрисдикційної діяльності полягає у: – наданні правової оцінки відповідності поведінки об'єкта правового впливу вимогам, що встановлені на рівні відповідних нормативно-правових актів; – розгляді, у разі виявлення порушень законодавства, справ про адміністративні правопорушення, винесенню по них рішень щодо застосування до правопорушника адміністративних стягнень та виконанні прийнятих рішень [2, с. 79–82].

До основних характерних ознак адміністративно-юрисдикційної діяльності Ю. П. Крисяк відносить наступне: – в ході здійснюваної діяльності провадиться розгляд та вирішення індивідуального правового спору, сутність якого складає спір про право; – в якості

основної мети виступає відновлення порушеного права; – у ході виконання такої діяльності відбувається правова оцінка всієї сукупності юридичних фактів, які безпосередньо пов'язані з конкретним індивідуальним адміністративно-правовим спором; – суб'єктний склад осіб, які беруть участь, досить широкий і включає суд, органи публічної влади та їх посадові особи; – кінцевим результатом цього виду виступає прийняття владного рішення про вирішення спору чи застосування заходів адміністративного примусу; – вона має строковий/терміновий характер; – усі етапи її здійснення вимагають від уповноважених органів процесуального оформлення [4, с. 52–56].

Характеризуючи адміністративно-юрисдикційну діяльність окремих суб'єктів реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству, А. В. Боровик, А. В. Томчук не ототожнюють її з іншими видами діяльності органів публічної адміністрації. У своїй роботі А. В. Боровик і А. В. Томчук аналізують адміністративно-юрисдикційну діяльність суб'єктів, які реалізують державну політику у сфері запобігання домашньому насильству, підкреслюючи, що ця діяльність відрізняється від інших видів роботи органів публічної адміністрації. Такий підхід зумовлений тим, що специфіка адміністративно-юрисдикційної діяльності у цій сфері розкривається через її зв'язок із завданнями та цілями публічної адміністрації. Науковці виділяють кілька ключових ознак цієї діяльності: 1. Правовий (легітимний) характер. Адміністративно-юрисдикційна діяльність суб'єктів реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству обов'язково закріплена у нормативно-правових актах. Це забезпечує легітимність такої діяльності та визначає правовий статус юрисдикційної охорони права у системі публічного регулювання праввідносин і загалом у системі публічного управління. Водночас це впливає на статус органів, що здійснюють цю діяльність, у системі інших державних установ. 2. Підвідомчий характер. Значущим є чітке розмежування компетенції між суб'єктами, які беруть участь у реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству. Це дозволяє визначити конкретні обов'язки та сферу діяльності кожного з них. 3. Діяльність уповноважених органів Виконання таких функцій покладається на державні органи влади та органи місцевого самоврядування, враховуючи їхні повноваження та специфіку роботи. 4. Конкретна мета. Основна мета цієї діяльності полягає у запобіганні домашньому насильству. 5. Системний підхід Діяльність обумовлюється принципами, формами, завданнями та функціями, які визначають реалізацію державної політики у цій сфері. 6. Державно-владний характер. Ця діяльність здійснюється в офіційному порядку, оскільки суб'єкти, які беруть участь у реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству, наділені широким колом повноважень. Таким чином, адміністративно-юрисдикційна діяльність має особливий характер, який визначається її нормативно-правовим підґрунтям, специфікою функцій, чіткою організаційною структурою та спрямованістю на досягнення конкретної мети у межах системи публічного управління [3, с. 59–64].

На наш погляд, існують наступні особливості адміністративно-юрисдикційної діяльності як складової протидії дискримінації за ознакою гендерної ідентичності:

- нормативно-правова основа діяльності;
- спрямованість на запобігання та протидію дискримінації;
- наявність правозахисної функції;
- ефективність діяльності залежить від якості використання інтегративного підходу, тобто поєднання адміністративно-правового впливу з різними соціальними, психологічними чи освітніми заходами;
- підвідомчість суб'єктів адміністративно-юрисдикційної діяльності;
- державно-владний характер;
- індивідуальний підхід до здійснення адміністративно-юрисдикційної діяльності;
- процесуальне забезпечення адміністративно-юрисдикційної діяльності;
- строковість адміністративно-юрисдикційної діяльності;
- наявність контролю у сфері здійснення та забезпечення адміністративно-юрисдикційної діяльності.

Порядок адміністративно-юрисдикційної діяльності визначається як спеціальним Законом «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» [1], так і Кодексом України про адміністративні правопорушення [5], що формує унікальний підхід до реалізації відповідного процесу.

Загалом, адміністративно-юрисдикційна діяльність виконує функцію гарантування рівності прав усіх осіб незалежно від гендерної ідентичності, та спрямована на виявлення фактів дискримінації, прийняття юридично зобов'язуючих рішень щодо порушників та відновлення порушених прав постраждалих осіб, що є важливим компонентом правового забезпечення соціальної справедливості.

Адміністративно-юрисдикційна діяльність здійснюється через чітко визначену систему органів публічної адміністрації та їх посадових осіб, які діють відповідно до законодавства України. При цьому, здійснення адміністративно-юрисдикційної діяльності вимагає взаємодії між судами, органами виконавчої влади, правоохоронними органами та, інколи, омбудсменом.

Адміністративно-юрисдикційна діяльність у контексті протидії дискримінації за гендерною ідентичністю в Україні виконує комплексну функцію захисту прав людини, забезпечення правової рівності, формування інклюзивного середовища та підтримання соціальної гармонії. В переважній більшості, значення адміністративно-юрисдикційної діяльності як складової протидії дискримінації за ознакою гендерної ідентичності виходить за межі правозастосування, охоплюючи превентивні, освітні та координаційні аспекти для побудови справедливого суспільства, адже високо-цінною метою адміністративно-юрисдикційної діяльності є формування інклюзивного суспільства, де кожна особа, незалежно від її гендерної ідентичності, відчуває себе захищеною та рівноправною.

Список використаних джерел:

1. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків: Закон України від 8 вересня 2005 року № 2866-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 52. Ст. 561.
2. Безпалова О. І. *Поняття, зміст та особливості адміністративно-юрисдикційної діяльності поліції. Теоретичні питання юриспруденції і проблеми правозастосування: виклики XXI століття*. Харків, 2019. С. 79–82.
3. Боровик А. В. *Поняття та ознаки адміністративно-юрисдикційної діяльності окремих суб'єктів реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству. Науковий вісник публічного та приватного права*. 2021. Вип. 1. С. 59–64.
4. Крисюк Ю. П. *Особливості застосування понять адміністративна юрисдикція та адміністративно-юрисдикційна діяльність. Історико-правовий часопис*. 2023. № 1. С. 52–56.
5. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 № 8073-X. *Відомості Верховної Ради Української РСР*. 1984. додаток до № 51. Ст. 1122.

